

VESNA MERC¹

Situlske igre: Boks, rokoborba ali boj z ročkami?

Izveček: Prve temeljne interpretacije situlske umetnosti sodijo v čas konca 19. stoletja. Od tega obdobja naprej je sledila živahna diskusija o dataciji, izvoru in predvsem pomenu podob, ki se ni poglela vse do danes. Interpretacije prizorov tekmovanj so se podobno kot interpretacije drugih prizorov situlske umetnosti naslonile predvsem na paralele iz Grčije. Konjske dirke, glasbeni dvoboji in boks so podobe situlske umetnosti, ki jih interpretativno povezujejo tako z igrami, tekmovanji in praznovanji, kot tudi s kulturnimi in pogrebnimi običaji. Podobno raznovrstno je tudi poimenovanje športnega dvoboja – rokoborba, boks ali boj z ročkami.

Ključne besede: arheologija, starejša železna doba, situle, situlska umetnost, rokoborba, boks

UDK 903.2:7.031

Situla Games: Boxing, Wrestling, or Dumb-bell Fighting?

Abstract: Ever since the late 19th century with its groundbreaking interpretations of situla art, there has flourished a lively discussion about the datation, background, and especially the meaning of the depicted scenes. Like other situla art images, scenes of competition have been interpreted mostly in the light of their Greek parallels. The images of horse races, music duels and boxing have been linked to games, competitions, and festivals, as well as to cult and funeral rituals. Similarly, the type of sport duel portrayed on the situlas has been variously identified as wrestling, boxing, or dumb-bell fighting.

Key words: archaeology, early Iron Age, situlas, situla art, wrestling, boxing

---

¹ Vesna Merc je mlada raziskovalka v Znanstvenoraziskovalnem središču Bistra Ptuj in doktorandka antropologije antičnih svetov na *Institutum Studiorum Humanitatis*, Fakulteti za podiplomski humanistični študij v Ljubljani. E-naslov: vesnamerc@email.si.

Interpretacije družbene strukture železnodobnih družb na območju jugovzhodnih Alp in Balkana se navadno vežejo na homerski model. Aplikacija homerskega modela temelji na historičnih, mitoloških in arheoloških paralelah iz Grčije, kar so utemeljevali predvsem na geografski bližini območij. Raziskovalci že od sredine 20. stoletja dalje navadno poudarjajo pomen samostojnega razvoja halštatskih skupin, vendar pa se raziskave, usmerjene v analize družbe in spolov, pogosto naslanjajo na homerski model. V skladu s tovrstno usmeritvijo interpretacij so podobe različnih športnih panog, upodobljenih na predmetih situlske umetnosti, pogosto interpretativno povezane z grškimi paralelami.

Odkritja in interpretacije situlske umetnosti imajo pomembno vlogo za zgodovino, razvoj in popularizacijo evropske železnodobne arheologije. Prva odkritja predmetov situlske umetnosti segajo v čas pred sredino 19. stol., ko so bili odkriti npr. ogledalo s Castelveta in fragmenti z Matreja. V času velikih izkopavanj od 70. do 90. let 19. stol. v Bologni, Estah in v Vačah, pa tudi na drugih znanih najdiščih, ki so tvorila osnovo za raziskave železnodobnih skupin severne Italije in jugovzhodnohalštatskega kroga, je bila odkrita večina najpomembnejših in danes najslavnejših "situlskih spomenikov". Takrat so prišle na dan prve bogato ornamentirane situle, kar je takoj vodilo do vedno večjega zanimanja, ki je mejilo na senzacionalizem, kot npr. ob odkritju situle z nekropole Certosa v Bologni. V tem času so bile odkrite tudi številne ornamentirane situle, ciste in drugi predmeti, npr. situla Arnoaldi l. 1880 v Bologni in istega leta situla Benvenuti v Estah. Na prostoru današnje Slovenije so bile prav tako v tem času odkrite številne situle, l. 1882 je bila npr. po naključju odkrita znamenita situla z Vač, Pečnik je v zadnjem desetletju 19. stol. izkopal tri ornamentirane situle in več okrašenih pasnih spon na Magdalenski gori. Podobno kot odkritje certoške situle je tudi odkritje situle z Vač ali pa situle s Kuffarna takoj vodilo do živahne mednarodne znanstvene diskusije.²

Na konec 19. stol. posledično sodijo prve temeljne interpretacije situlske umetnosti številnih raziskovalcev.³ Interes raziskovalcev pa ni bil v umetnostnozgodovinskem pristopu, temveč so v podobah videli predvsem možnost vpogleda v življenje halštatskih prebivalcev. V ospredju pa je bila diskusija o etnični pripadnosti ustvarjalcev situlskih del, ali gre za Etruščane, Retijce, Ilire, Venete

---

² Glej Frey, 1969, 2–3.

³ Naj omenim le najpomembnejše: Zannoni, Prosdocimi, Hochstetter, Dežman, Orsi, Brizio, Wurmbrand, Berndorf, Benvenuti, Wiesre, Szombathy, Bertrand, Reinach, Schumacher, Hoernes in Ghirardini, glej Frey, 1969, 2–3.

idr. Za razliko od prvih raziskovalcev s sredine 19. stol. pa v zadnjih desetletjih tega stoletja raziskovalci večinoma niso več videli v izdelkih importov z juga, iz Grčije ali Etrurije, temveč njihov domač izvor z veliko izpovedno močjo.⁴

Po zamrtju raziskav med obema vojnoma je v 50. letih 20. stol. raziskovanje starejše železne dobe, pa tudi situlske umetnosti doživelo nov razmah. Do izrazite oživitve zanimanja za situlsko umetnost je prišlo pred,⁵ še posebej pa po postavitvi mednarodne razstave *Situle od Pada do Donave*, ki je bila postavljena v letih 1961 in 1962 v Ljubljani, na Dunaju in v Padovi.⁶ Sledila je posebno živahna diskusija o dataciji, izvoru in predvsem pomenu podob. Glede izvora zdaj prevladuje mnenje o tesni povezavi situlske in etruščanske orientalizirajoče umetnosti,⁷ kar pa se tiče pomena upodobljenih prizorov, ostaja problematika še odprta. Diskusija se deli v glavnem na dva sklopa glede na vsebinski pomen prizorov. Večina raziskovalcev je mnenja, da prikazujejo vsakdanjik višjega sloja halštatskega prebivalstva, t. i. knezov, nekateri pa so mnenja, da gre za preslikave mitskega ali epskega sveta, posebej Georg Kossack in Biba Teržan, deloma pa tudi Otto-Herman Frey, povezujejo prizore na situlski umetnosti z uporabo, povezano s praksami, ki se vežejo na smrt.⁸

SITULSKA UMETNOST IN PRIZORI IGER

Že konec 19. stoletja so bili prizori praznovanja interpretativno razdeljeni na tri pomenske sklope: na spreved oboroženih ali neoboroženih moških, pojedino in prizore iger, med katere so se štele rokoborbe in dirke na konjih ali z vozovi. Podobno razdelitev je predstavil Karl Kromer, ki je "situlske svečanosti" razdelil na prihod, gledalce, na vodenje konjev in vozov na prizorišče, spreved s sodelujočimi pri žrtvovanju, glasbeni dvoboj, športni dvoboj in pijančevanje.⁹ Tovrstna vsebinska razporeditev glavnih motivov na situlski umetnosti je danes uveljavljena.

⁴ Glej Frey, 1969, 2–3.

⁵ Leta 1955 je France Stare objavil vse slovenske kovinske posode in situlske spomenike, Stare 1955. Jože Kastelic, dolgoletni direktor Narodnega muzeja, je v 50. letih pospešil raziskovanje železne dobe na Slovenskem z objavo študije o situli z Vač, Kastelic, 1956. Kastelic je bil kasneje tudi eden od glavnih pobudnikov mednarodne razstave *Situle od Pada do Donave* (za podrobnejši pregled zgodovine raziskav glej: Gabrovec, 1999).

⁶ Umetnost, 1962.

⁷ Frey, 1969, 83–87.

⁸ Teržan, 1997, 654, op. 5–7.

⁹ Kromer, 1980.

Motivi iger in igranja na situlski umetnosti spadajo med prizore praznovanja, v zadnjih desetletjih pa se navadno k prizorom iger, torej prizorom rokoborbe in konjskih dirk, prištevajo tudi prizori glasbenih dvobojev.¹⁰ Navadno so igre razumljene kot del prizorov praznovanja, tako igranje na različna glasbila, torej prizori glasbe, kot igranje v pomenu dejavnosti pri nekem športu, kot so prizori boksanja in dirkanja. Pojmovanje prizorov boksanja in dirk na konjih ali z vozovi, namreč da gre za šport, je razmeroma novo, saj so se raziskovalci navadno izogibali besedi šport in raje uporabljali tekmovanje. V starejših razlagah so tovrstni prizori navadno interpretirani kot zabava za udeležence praznovanj ali pa kot del kulturnih svečanosti.¹¹ Poimenovanje teh dejavnosti za šport in eksplicitno za boks zasledimo konec 80. let 20. stol. v članku Marka Freliha,¹² prizore rokoborbe pa je z vidika športne dejavnosti nedavno obdelal Erich Zimmermann,¹³ ki jih je interpretiral kot bojevanje z ročkami. Kljub uporabi izraza šport v povezavi z opisovanjem značilnosti teh železnodobnih prizorov pa jasnejše opredelitve športa ni.¹⁴

Sklopi glasbe, dvoboja in dirk se pojavljajo na okoli tridesetih izdelkih situlske umetnosti. Glasbila, ki se pojavljajo na situlski umetnosti, so piščali – t. i. panove piščali (gr. *syrix*), lire ali harfe (gr. *phorminx*) in rog (gr. *salpinx*). Glasbila so interpretirana v prizorih praznovanja kot razvedrilo za druge goste v smislu glasbenega tekmovanja,¹⁵ v povezavi s temi sta prizora glasbenega dvoboja na prvem frizu situle Providence¹⁶ in v tretjem frizu certoške situle,¹⁷ oba izdelka sta iz Bologne. Na situli Providence sta prikazana glasbenika s kapama, ki si sedita nasproti in igrata na piščal. Med njima je posoda na razčlenjeni nogi, na kateri stoji ptič. Za obema glasbenikoma stojita po dva opazovalca, prva sta po mnenju Freya in Luckeja sodnika.¹⁸ Na certoški situli si na edinstvenem primeru pohišstva v situlski umetnosti na bogato okrašeni klopi sedita nasproti glasbenika. Levi igra

---

¹⁰ Kromer, 1980, 232–236. Eibner, 2003, 301–302.

¹¹ Frey, Lucke, 1962. Frey, 1969. Kromer, 1980.

¹² Frelih, 1989.

¹³ Zimmermann, 2003.

¹⁴ Definicije športa so različne. Mark Golden, 1998, 4, grški šport razume tako: “Greek sport was enveloped in a series of hierarchies in which events, festivals, genders, nations and other groups were ranged and ranked no less than individuals.”

¹⁵ Lucke, Frey, 1962, 26. Kromer, 1980, 232–234.

¹⁶ Lucke, Frey, 1962, Kat. Nr. 1, Taf. 1–10.

¹⁷ Lucke, Frey, 1962, Kat. Nr. 4, Taf. 16–20.

¹⁸ Lucke, Frey, 1962, 17–20.

na piščal, tisti na desni strani pa na liro ali harfo. V zraku med njima je postavljena situla. Trofeja, značilna za prizore glasbenega tekmovanja, je po Teržanovi posoda s pijačo, ki daje moč in življenje, posledično pa so ti prizori povezani z odnosom oz. z razmerjem do življenja in smrti.¹⁹

Prizori dirk se pojavljajo le v nekaj primerih, predvsem na kasnejših situlah, pri čemer se že vidi keltski vpliv. Gre za prizore na situli Arnoaldi iz Bologne²⁰ in situli iz Kuffarna²¹ ter na 1. frizu ciste iz Moritzinga.²² To so prizori z dvokolesnimi odprtimi vozovi s po dvema vpreženima konjema in enim voznikom. Prizor poteka od leve proti desni, v njej pa sodelujejo štirje dirkalni vozovi. V prizoru s konji in jahanju sta predstavljena le po dva konja oz. konjenika. Na situli iz Kuffarna je na skrajni levi upodobljena tudi oseba z razvejano palico, navadno interpretirana kot sodnik.²³

Z izjemo najmlajših del situlske umetnosti se motiv dvoboja najpogosteje pojavlja skupaj z motivom glasbenikov. Njihovo igranje v paru je navadno interpretirano kot glasbeni dvoboj. Skupaj z dvobojem v "boksu" na istem frizu se pojavlja na dveh situlah iz Bologne, tj. situli Providence in certoški situli, ter na situli s Prelog iz groba 2/a z Magdalenske gore.²⁴ Na mlajših situlah pa je pogostejša kombinacija boksa in dirk s konji ali z vozovi. Takšna tesna povezava je v situlski umetnosti nova in se pojavi šele konec 5. stol. pr. n. št.²⁵ Ta kombinacija daje vtis še večjega poudarka na tekmovalnosti, morda gre za prikaz olimpijskih iger, kot je to predlagala Alexandrine Eibner. V razvoju motivike situlske umetnosti vidi razvoj tekmovanj in praznovanj, povezanih najprej s kultom, ki so se sčasoma razvila v samostojna tekmovanja.²⁶

PRIZOR DVOBOJA

Prizori dvobojev so navadno interpretirani kot prizori rokoborbe, v zadnjem času pa tudi kot prizori boksa in boja z ročkami. So najpogostejši izmed največkrat

¹⁹ Teržan, 1997.

²⁰ Lucke, Frey, 1962, Kat. Nr. 3, Taf. 12–15, 63.

²¹ Lucke, Frey, 1962, Kat. Nr. 40, Taf. 52, 56, 57.

²² Lucke, Frey, 1962, Kat. Nr. 13, Taf. 66.

²³ Lucke, Frey, 1962. Kromer, 1980.

²⁴ Lucke, Frey, 1962, Kat. Nr. 22, Taf. 69. Tecco Hvala, Dular, Kocuvan, 2004, priloga 2.

²⁵ Eibner, 1981, 282, 283.

²⁶ Eibner, 1981, 282, 283.

upodobljenih prizorov iger, saj danes poznamo skoraj dvajset izdelkov s to upodobitvijo. V starejših razlagah tovrstnih prizorov so dirke in prizori rokoborbe interpretirani kot zabava za udeležence praznovanj ali pa kot del kulturnih svečanosti, v zadnjih desetletjih pa je rokoborba oz. boks pogosteje interpretirana kot šport oz. športna dejavnost.²⁷ Večina avtorjev uporablja izraz rokoborba, vendar je ta najverjetneje neustrezen, saj pri rokoborbi tekmovalca skušata eden drugega z različnimi prijemi spraviti na tla. Neustreznost in nejasnost pomena izraza rokoborba (nem. *Faustenkampf*) je razvidna tudi v dokaj pogosti menjavi izrazov, tako Frey ročke pogosto imenuje kar boksarske rokavice, v najnovejši interpretaciji pa je Zimmermann poudaril, da ne gre za rokoborbo v grškem smislu, temveč za boj pesti (nem. *Kampf der Fäuste*). Očitno je torej, da ni konsenza o tem, za kakšno vrsto tekmovanja pravzaprav gre.

Klasična upodobitev boksarjev na situlski umetnosti vključuje naslednje elemente: nasproti si stoječi goli, razoglavi moški figuri z eno iztegnjeno roko,²⁸ s posebno borilno opremo v obliki ročk in s predmetom med njima, navadno grebenasto čelado s perjanico na trinožniku, ki je navadno interpretirana kot nagrada za zmagovalca. Tej simetriji navadno ustrezata tudi po dva opazovalca na vsaki strani, prvi je interpretiran kot sodnik. Boksarji imajo na sebi ponavadi le pas, po Luckeju in Freyu gre za pas iz usnja in ne iz kovine, ki je označeval mejo, do katere so udarci še dovoljeni, saj zaradi ozkosti ni mogel preprečevati udarcev.²⁹

Ročke, s katerimi so se bojevali, so značilnost upodobitev bojev v situlski umetnosti in jih ne poznata ne grški ne etruščanski svet, temveč le jugovzhodnoalpskegi in severnoitalski svet. Na podlagi njihove razprostranjenosti na predmetih situlske umetnosti, pa tudi starejših predmetov, ki stilsko sicer ne spadajo v skupino situlskih izdelkov, npr. upodobitev boksarjev na cisti iz Kleinkleina, Kröll-Schmiedkogel (7. stol. pr. n. št.),³⁰ je potrjeno, da imajo samostojen izvor in jim ne moremo pripisati izvora z juga. Interpretacije ročk so variirale tako skozi čas kot od raziskovalca do raziskovalca. Predvsem v začetni fazi raziskovanja je bila pogosta trditev, da so grškega izvora in da je prišlo do prevzema iz Grčije,³¹

---

²⁷ Frelih, 1989. Zimmermann, 2004.

²⁸ Izjema je situla Benvenuti, Lucke, Frey, 1962, Kat. Nr. 7, Taf. 65.

²⁹ Lucke, Frey, 1962, 18, 19.

³⁰ Frey, 1969, 68–72. Prussing, 1991, 85, 86, Taf. 114.

³¹ Glej Lucke, Frey, 1962, 26, 27.

vedar je na upodobitvah, na katerih so temeljile te trditve, upodobljeno le pove-zovanje rok – *himantes*.³² Z Luckejevimi in Freyevimi deloma pa se je dokončno uve-ljavilo mnenje, da gre za samostojen element.³³ Lucke in Frey sta menila, da če bi bile ročke kovinske, potem bi bil boks barbarski, pomisleke, da bi šlo za resen boj, pa je imel tudi Karl Kromer, saj bi zaradi tega morala telesa na upodobitvah na-mreč kazati hude telesne deformacije,³⁴ civiliziranost boja pa dokazuje tudi na primeru lepo zloženih oblek.³⁵ Lucke in Frey ročke razumeta kot zaščito za roke, za varovanje pred poškodbami (tako kot sodobne boksarske rokavice), narejene pa naj bi bile iz blaga ali verjetneje iz usnja, zlasti ker imajo na primerih z Vač³⁶ in Matreija³⁷ tudi na hrbtni strani pas in je malo verjetno, da bi bile iz brona.³⁸ Tovrstne ročke se niso ohranile niti v enem primeru, zato je domneva, da so bile narejene organskih materialov, morda pravilne.

Ob predpostavki, da je bila nagrada čelada, se predvideva, da so v bojih sode-lovali le svobodni moški, ne pa tudi predstavniki nižjega sloja ali najeti rokobor-ci. Trditev je argumentirana na podlagi rokoborbe s situle Providence iz Bologne (slika 1), prizora dvoboja, pri katerem med nogami moških na tleh leži zložena obleka in kapa ali klobuk. Zaradi dejstva, da je oprema identična kakor pri ude-ležencih na isti situli v prizorih glasbe, Lucke in Frey sklepata, da sta upodoblje-ni osebi višjega statusa in da jima je sodelovanje na tekmovanju v čast.³⁹

³² Laser, 1987. Golden, 1998.

³³ Lucke, Frey, 1962, 27.

³⁴ Nevarnost hudih telesnih poškodb je vprašljiva glede na Diodorjev, sicer mlajši zapis, o (keltski) navadi med obedom. Ti se izzovejo na dvoboj brez pomisleka na njihovo življe-nje, glej Zimmermann 2003, op. 16.

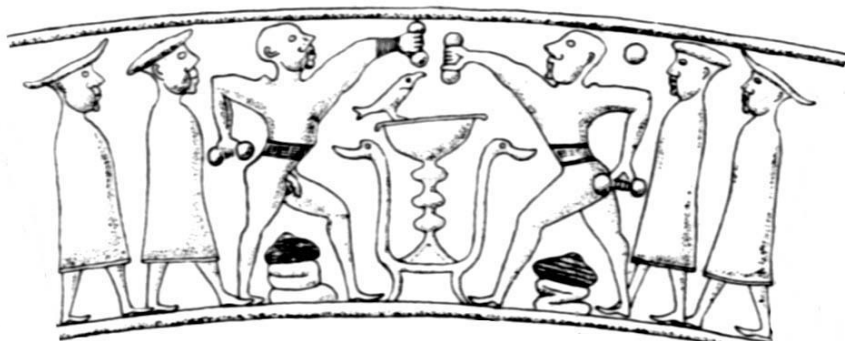
³⁵ Lucke, Frey, 1962, 27. Kromer, 1980.

³⁶ Lucke, Frey, 1962, Kat. Nr. 33, Taf. 73.

³⁷ Lucke, Frey, 1962, Kat. Nr. 42, Taf. 58.

³⁸ Lucke, Frey, 1962, 27.

³⁹ Lucke, Frey, 1962, 28–29.

SLIKA 1: PRIZOR BOKSA NA SITULI PROVIDENCE (PO LUCKE, FREY 1962, KAT. NR. 1, T. 5).

Tudi Alexandrine Eibner opozarja na pomen čelad kot nagrade in predvideva, da čelada kaže na pomen iger v povezavi z vojskovanjem.⁴⁰ Na primeru situle z Matreija⁴¹ je hkrati s čelado nagrada še sulica. Kombinacija je sicer poznana halštatska kombinacija oborožitve in je izpričana tudi v grobovih, zato lahko po Eibnerjevi govorimo tukaj o opremi vojščakov,⁴² saj na podlagi te upodobitve domneva, da bi lahko prizori dvoboja prikazovali tudi iniciacijski ritual v razred vojščakov.⁴³ V nasprotju z interpretacijo, da gre tukaj za prizore vsakdanjega življenja,⁴⁴ pa Biba Teržan razume prizore rokoborbe kot simbolni namig na v epih tako opevane pogrebne igre.⁴⁵

Zimmermann je na podlagi podrobne analize prizorov boksa predlagal, da gre za boj z ročkami in ne za rokoborbo, ter določil več glavnih značilnosti boja. Te

⁴⁰ Eibner, 2003, 301, 302.

⁴¹ Lucke, Frey, 1962, Kat. Nr. 42, Taf. 58.

⁴² Določena skepsa je vendarle potrebna, Heinrich Härke, 1997, npr. opozarja, da orožje v grobovih ne pomeni, da je bil pokojni v resnici vojščak ali da ga je kdaj v življenju uporabljal, temveč da so vojščaki ali heroji v takratnem mitičnem svetu obstajali. Biba Teržan, 1997, 669, pravi podobno in sicer, da so pridatki določeni s statusom pokojnika. Pridatki in upodobitve se skladajo toliko kolikor, da oboji služijo komplementarni karakterizaciji mrtvih. Po njenem je treba razumeti situlsko umetnost kot herojske pesmi v sliki z mitsko-epskimi elementi in simboličnimi risbami. Tako v pokopu kot v situlski umetnosti gre za heroizacijo pokojnika.

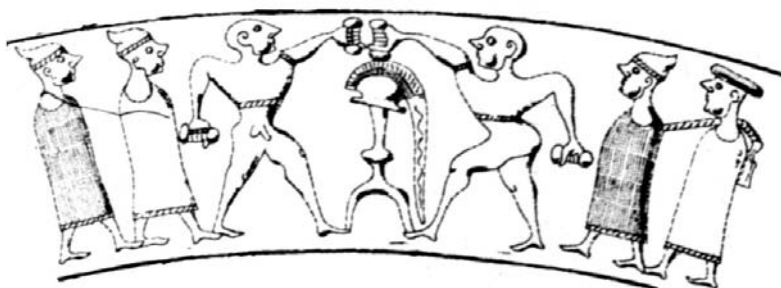
⁴³ Eibner, 2003, 301, 302.

⁴⁴ Lucke, Frey, 1962. Kromer, 1980.

⁴⁵ Teržan, 1997, 657.

so direkten udarec z iztegnjenima rokama (situla Kuffarn⁴⁶ in situla z Vač (slika 2)), direkten udarec z nagnjenima ročkama, na ta način se zaletita le po ena kroglja – cilj je zadeti nasprotnikovo ročko ali morda zadeti hrbtno stran dlani ali prste nasprotnika, da bi ga razorožil. Po Zimmermannu je možna tudi hitra rotacija roke proti telesu, v vodoravni položaj, z namenom izbitja nasprotnikove ročke (situla Providence (slika 1), položaj ročk v obliki črke V je razvidnejši na situli Matrei),⁴⁷ ob udarcih pa je razvidno tudi izmikanje udarcem s celotnim telesom. Glavnina boja je po Zimmermannu v veččini vodenja pesti ali v razorožitvi nasprotnika, ne pa v končnem knock-outu. Značilna je tudi popolna odsotnost kritja z drugo roko, kar ni značilno le za sodobni boks, temveč tudi za antičnega. Nasprotna roka je navadno postavljena za telo. Predložitev nagrade in deloma upodobitev sodnikov kažeta na športni značaj tekmovanja z določenimi pravili. Analiza “ročnih sposobnosti” tekmovalcev in individualna obveza zapestja levega tekmovalca na situli Providence (slika 1) kažeta na to, da so bili na situlah upodobljeni točno določeni tekmovalci in torej tudi določene tekme, torej konkretni dogodki.⁴⁸

SLIKA 2: PRIZOR BOKSA NA SITULI IZ VAČ (PO LUCKE, FREY 1962, KAT. NR. 33).

⁴⁶ Gledalci s palicami so interpretirani kot sodniki in jih primerjajo z grško palestro, Lucke, Frey, 1962, Kat. Nr. 40, Taf. 75; Lucke, Frey, 1962, 29).

⁴⁷ Lucke, Frey, 1962, Kat. Nr. 42, Taf. 58.

⁴⁸ Zimmerman, 2003, 227–239.

ZAKLJUČEK

Interpretacija Alexandrine Eibner, da so praznovanja in tekmovanja na situlski umetnosti upodobitve tekmovanj, podobnih olimpijskim igram,⁴⁹ ni bila osamljena. Tvrstne razlage zasledimo v člankih Staneta Gabrovca v *Praistoriji jugoslavenskih zemalja V. Znake obstoja halštatskih nadplemenskih zvez na območju nekdanje Jugoslavije, ki so se utrjevale tudi s skupnimi praznovanji, vidita Gabrovec in Čović v obstoju kulturnih mest, ki naj bi bile prostor srečevanja.*⁵⁰ Zanimivo je, da čeprav tovrstne razlage niso osamljene, niso naletele na večji odmev v arheološki stroki. Do nedavnega je večina raziskovalcev menila, da je na situlah predstavljeno predvsem vsakdanje življenje halštatskih prebivalcev višjega, knežjega razreda. Razlago za pomanjkanje ne le teorij, temveč tudi špekulacij lahko vidimo v zgodovini arheologije na tem območju. Ta ni bila usmerjena v razumevanje družbenih procesov, temveč je do nedavnega bila usmerjena predvsem v kronološke in tipološke študije materiala.

Homerski model, aplikacija historičnih, mitoloških in arheoloških paralel iz Grčije, je bil utemeljen predvsem na geografski bližini območij. Uporabljen je bil predvsem v interpretacijah družbene strukture, pa tudi v interpretacijah situlske umetnosti. Podobno kot drugi prizori so bili tudi prizori boksa navadno interpretirani v povezavi z grškimi upodobitvami rokoborb. Zaradi poprocesne arheologije so v zadnjem času problematizirane preslikave simbolnih pomenov podob iz drugih kulturnih krogov. Izhajanje v interpretacijah prvenstveno iz kulturnega kroga lastnega obravnavanemu artefaktu ali sklopu postaja vedno bolj uveljavljena metoda. Raziskave, usmerjene v popolno analizo posameznih sklopov prizorov, kot npr. Zimmermannova analiza boksa,⁵¹ kažejo po več kot stoletju trajajočih raziskavah situlske umetnosti na velike, še neizkoriščene možnosti razbiranja dodatnih elementov in ponavljajočih se zakonitosti posameznih prizorov.

---

⁴⁹ Eibner, 1980, 282.

⁵⁰ Mesta srečevanja naj bi bila kulturna mesta, npr. Škocjan, kultne gomile, svetišče na Podu pri Bugojnem, v Gorici v Hercegovini in morda tudi v Nezakciju, ki so sčasoma dobila nadplemenski značaj. Vidna pa so predvsem na prizorih plemenskih praznikov s situlske umetnosti v dolenski in svetolucijski skupini. Gabrovec je v razlagi situlskega scenarija mislil bolj na rodovni praznik, vendar je opozoril ne le na njegov religiozni, temveč tudi na družbenozgodovinski pomen, Gabrovec, Čović, 1987, 919–922.

⁵¹ Zimmerman, 2003.

Treba je poudariti, da se vedno več raziskovalcev distancira od interpretacij situlske umetnosti kot odseva vsakdanjega življenja, je mnenja, da gre za mitsko-epsko pripoved v slikah, ki je tesno povezana z grobnim kultom. Kossack govori o šifriranih upodobitvah, ki so v svojih ponavljajočih se scenah le okrajšave, “šifre” za celotno praznično zgodbo.⁵² Če sprejmemo tovrstne interpretacije situlske umetnosti, se predvsem v upodobitvah iger, zlasti pa v prizorih boksa ter v njihovi morebitni vsebinski navezavi na opise Patroklovega pogreba,⁵³ kažejo nove rešitve. Kljub temu da deloma rekonstruirana pravila “boja z ročkami” kažejo na obstoj športnih iger tekmovalnega značaja,⁵⁴ pa njihov obstoj ne izključuje interpretacije, ki razume prizore rokoborbe kot simbolni namig na v epih tako opevane pogrebne igre.⁵⁵

BIBLIOGRAFIJA

- Andronikos, M. (1968): *Totenkult*, v: *Archaeologia Homerica*, Kapitel W.
- Capuis, L. (2001): “L’arte delle situle quarant’anni dopo”, *Arheološki vestnik*, 52, 199–205.
- Ducati, P. (1970): *La situla della Certosa*, Rim.
- Eibner, A. (1981): “Darstellungsinhalte in der Kunst der Hallstattkultur. Gedanken zum „überhöhten“ Leben im Situlenberg und Osthallstattkreis”, v: *Die Hallstattkultur, Symposium Steyr 1980*, Linz, 261–284.
- Eibner, A. (2003): “Luxus in der Situlenkunst”, v: *Worauf wir stehen. Archäologie in Oberösterreich*, 295–310.
- Frelih, M. (1989): “O motivu dveh boksarjev v situlski umetnosti”, *Zbornik za umetnostno zgodovino*, 25, 99–114.
- Frey, O.-H. (1969): *Die Entstehung der Situlenkunst: Studien zur figürlich verzierten Toreutik von Este*, Römisch-germanische Forschungen 31.
- Gabrovec, S. (1964–1965): “Halštatska kultura v Sloveniji”, v: *Arheološki vestnik*, 15–16, 21–63.
- Gabrovec, S. (1966): “Zur Hallstattzeit in Slowenien”, *Germania*, 44, 1–48.

⁵² Kossack, 1992.

⁵³ Za primerjavo z mikenskimi in grškimi upodobitvami ter pogrebnimi običaji glej: Andronikos, 1968, 34–37, 121–126.

⁵⁴ Zimmerman, 2003, 227–239.

⁵⁵ Teržan, 1997, 657.

- Gabrovec, S. (1999): "50 Jahre Archäologie der älteren Eisenzeit in Slowenien", *Arheološki vestnik*, 50, 145–188.
- Gabrovec, S., Čović, B. (1987): "Zaključna razmatranja", *Praistorija jugoslavenskih zemalja*, V, 901–928.
- Golden, M. (1998): *Sport and Society in Ancient Greece*, Cambridge.
- Härke, H. (1997): "The Nature of Burial Data", v: Jensen, C. K., Nielsen, K. H., ur., *Burial & Society. The Chronological and Social Analysis of Archaeological Burial Data*, Aarhus, 19–27.
- Kastelic, J. (1956): *Situla z Vač*, Beograd.
- Kastelic, J., ur. (1962): *Umetnost alpskih Ilirov in Venetov. Situle od Pada do Donave*, Ljubljana.
- Kastelic, J., Mansueli, G. A., Kromer, K. (1965): *Umetnost situl*, Beograd, Ljubljana.
- Kossack, G. (1992): "Lebenbilder, mythische Bilderzählung und Kultfestbilder. Bemerkungen zu Bildszenen auf einer Thronlehne von Verucchio", v: Lippert, A., Spindler, K., ur., *Festschrift zum 50jährigen Bestehen des Institutes zur Ur- und Frühgeschichte der Leopold-Franzens-Universität Innsbruck, Universitätsforschungen zur prähistorischen Archäologie*, 8, Bonn, 231–246.
- Kromer, K. (1980): "Das Situlenfest. Versuch einer Interpretation der Darstellungen auf figural verzierten Situlen", *Situla*, 20/21, 225–240.
- Laser, S. (1987): *Sport und Spiel*, Archaeologia Homeric, Kapitel T.
- Lucke, W. W., Frey, O.-H. (1962): *Die Situla in Providence (Rhode Island). Ein Beitrag zur Situlenkunst des Osthallstattkreises*, Römisch-germanische Forschungen 26.
- Prussing, G. (1991): *Die Bronzegefäße in Österreich*, Prähistorische Bronzefunde II/5.
- Stare, F. (1955): "Prazgodovinske kovinske posode iz Slovenije", *Zbornik Filozofske fakultete*, 2, 103–151.
- Tecco Hvala, S., Dular, J., Kocuvan, E. (2004): *Železnodobne gomile na Magdalenski gori, Katalogi in monografije* 36.
- Teržan, B. (1997): "Heros der Hallstattzeit. Beobachtungen zum Status an Gräbern um das Caput Adriae", v: *Χρονολογ. Beiträge zur prähistorischen Archäologie zwischen Nord und Südosteuropa. Festschrift für Bernhardt Hänsel, Internationale Archäologie. Studia honoraria*, 1, 653–669.
- Zimmermann, E. (2003): "Fighten. Faustkampf in der Situlenkunst – Kampf der Fäuste", *Arheološki vestnik*, 54, 225–241.
- Žibrat, A. (1998/1999): *Motivi iger v situlski umetnosti*, neobjavljena seminarska naloga, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za arheologijo.